

LIFELONG LEARNING

למידה עצמית מתמשכת של אחרות -
זכות או חובה?

טל גרנות^{1,3}, דיאנה מרגוליס^{2,3}, רונית קיגלי שמש³ איליה קגן³
¹היחידה לאונקולוגיה של השד, מרכז דוידוף בילינסון, ² לשכת הבריאות מחוז דרום,
³ אוניברסיטת תל אביב החוג לסיעוד

➤ המושג 'למידה לאורך החיים' (lifelong learning) התפתח כמושג כללי בשנות השבעים של המאה הקודמת.

➤ התפתחויות ושינויים במערכת הבריאות, הביאו לכך שלמידה לאורך החיים, כמושג וכפעילות ממשית, או כלימודים פורמאליים ובלתי פורמאליים כאחד, קיבלו במה מרכזית בקרב העוסקים במקצועות הבריאות בכלל, ובמקצוע הסיעוד בפרט משנות התשעים ואילך. המאמרים בתחום מעטים ולעיתים סותרים.

הנחות חשובות

- סיום לימודים לתואר בסיעוד אמור להיות התחלה של למידה מתמשכת ולא סופה.
- אחים ואחיות אשר סיימו את לימודי התעודה שלהם אמורים לפתח יכולות המשך לימוד, והאחריות לתהליך אמורה להיות שלהם כמו זו של מעסיקיהם.
- דרישה זו עולה מ:

➤ הקוד האתי לאחים ואחיות בישראל: "להתעדכן, להרחיב להעמיק ידע ולשפר

כישורים מקצועיים רלוונטיים לתחום העיסוק" (הקוד האתי, 2004)

➤ חוק זכויות החולה: " מטופל זכאי לקבל טיפול רפואי נאות, .. מבחינת הרמה

המקצועית והאיכות הרפואית" (חוק זכויות החולה התשנ"ו 1996)

- מחקרים שבדקו מה לומדים אחים ואחיות לאחר סיום לימודי התעודה, הראו ממצאים שונים. ⁽¹⁾ Bahn (2007), מצאה במחקר אחד שעיקר מטרת האחים והאחיות הייתה לרכוש ביטחון מול המעסיק בלי קשר לצרכי מטופלים. במחקר נוסף שבוצע באותה שנה, מצאה שמטרת הלומדים הייתה להישאר ברמה גבוהה למול עמיתיהם ⁽²⁾ Bahn (2007).
- Gopee (2001) מצא שאחיות אשר הגדירו עצמן כלומדות לאורך החיים היו: חדשניות בעשייתן, גמישות לשינויים נדרשים, בעלות תושייה ויצירתיות במקום עבודתן, שימשו כסוכנות מידע לאחרים, חלקו עם אחרים ידע, והפגינו מחויבות ואחריות לעבודתן.

במחקר איכותני ביסס Gopee מסגרת מושגית הכוללת שלושה רכיבים המקיימים קשרי גומלין זה עם זה:

גורמים ארגוניים:

הכרת הנדרש בכדי להמריץ בוגרים לקדם את עצמם, חקיקה ארגונית **מחייבת** להמשך לימודים, מימון למידה לאורך החיים, חינוך מקצועי מתמשך, מתן זמן ושחרור מתפקידים לצורך המשך פיתוח מקצועי, הזדמנויות מקצועיות, פיתוח מקצועי, **עבודה מבוססת לימוד ואימון** תוך כדי עבודה, **שינוי בתוכניות הלימוד הבסיסיות של האחיות**

גורמים סוציו-פוליטיים:

מקום העבודה הוא ארגון לומד, מתקיים פיקוח ומשוב קליני על למידה, שיקוף וחוות דעת של עמיתים, חשיבה קלינית מתחדשת, תמיכה מוסדית וממשלתית על מנת לפתח חינוך מקצועי מתמשך, הון חברתי ואנושי

גורמים אישיים:

למידה היא דרך חיים, קיימים מאפיינים אישיותיים של אחות לומדת, קיימת יכולת להכליל ולהפריט מידע, ראיית האחות את עצמה כמקצוענית ואשת קריירה, בעלת יכולת לשנות עמדות וגישות, האחות כמפתחת ומסייעת ללימוד לאורך החיים, השפעת הלימודים על החיים האישיים

שלושת הרכיבים ביחד מאפשרים ליצור מודל של אחות המקיימת למידה לאורך החיים.

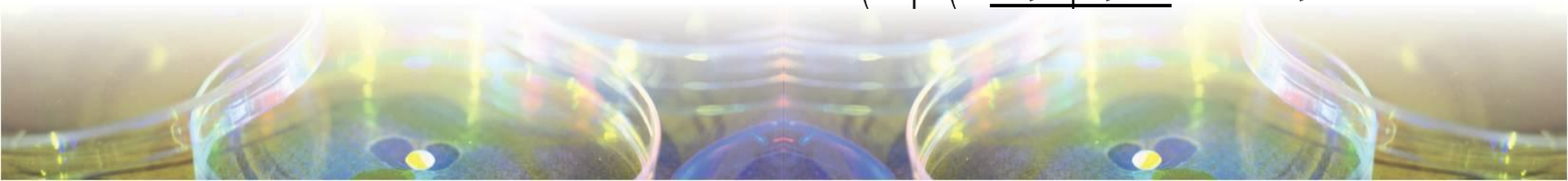
- ב 2011 הצהירו המכון לרפואה (Institute of Medicine, IOM), הליגה לקידום הסיעוד (American Association of Colleges of Nursing, AACN), ורגון האחיות האמריקאי (ANA, American Nurses Association) על למידה לאורך החיים כציווי מחייב עבור העוסקים בסיעוד דרשו מבתי הספר ומהמוסדות האקדמיים לפתח תרבות של למידה מתמשכת
- אין מספיק עדויות בספרות לקיומה של תרבות שכזו
- טרם פותחו קריטריונים מתאימים למדידת הטמעת התרבות הנדרשת ליצירת מחויבות ללמידה לאורך החיים בקרב העוסקים בסיעוד.

- מחקר חתר תיאורי בנקודת זמן אחת, אשר התבצע בבית חולים ובקהילה.
- משתני המחקר: תפיסת הנבדקים את אקלים הבטיחות במקום בו עובדים, ועמדותיהם כלפי למידה מתמשכת עצמית.
- אוכלוסיית המחקר: אחיות בבית חולים גדול במרכז הארץ, ואחיות טיפת חלב באזור הדרום. אוכלוסיית המחקר נבחרה כמדגם נוחות, בהתחשב במקום עבודתן של החוקרות.
- כלי המחקר: שאלון בן 3 חלקים: חלק א' פרטים דמוגרפיים, (13 שאלות) חלק ב' שאלון אקלים בטיחות וחלק ג' שאלון למידה מתמשכת עצמית. חלקים ב' וג' כללו 54 היגדים, כולם (למעט 2 שאלות) בסולם ליקרט בן 5 דרגות.
- 44 מבין היגדי השאלון הסתמכו על שאלון קיים, ו 10 היגדים נבנו בהסתמך על ספרות.

1. וותק מקצועי (בשנים) _____
2. מקצוע: (1) אחות מעשית (2) אחות מוסמכת (3) אחות מוסמכת אקדמאית (4) אחר _____
3. קורס על בסיסי: (1) כן (2) לא
4. היקף המשרה: (1) מלאה - 100% (2) 75-90% (3) 50-66% (4) 25-33%
5. תחום העיסוק המקצועי:
  - (1) אשפוז יום אונקולוגי (2) מחלקה אונקולוגית (3) מחלקה המטואונקולוגית (4) מרפאה (5) קרינה
  - (6) קהילה (7) אשפוז יום המטואונקולוגי
12. אני משתמש/ת בשירותי הספרייה המקוונת (1) אף פעם לא (2) לעיתים רחוקות (3) לעיתים קרובות (4) על בסיס קבוע
13. ביחידה שלי מעודדים אותי להתעדכן בעצמי: (1) כן (2) לא

שאלון למידה

**פרק ח' – לפניך רשימת היגדים המייצגים למידה מתמשכת (עדכון ידע תמידי) עצמאית בתחום העיסוק שלך
אנא דרג/י את מידת הסכמתך עם ההיגדים הרשומים מטה, לפי סולם מ-1 (אף פעם לא) ועד 6 (תמיד).**

כלל לא מסכים	לא מסכים	ניטראלי	מסכים	מסכים במידה רבה	
1	2	3	4	5	54. עלי האחריות להתעדכן בתחום העיסוק שלי
1	2	3	4	5	64. יש לי כלים ללמוד ולהתעדכן לבד
1	2	3	4	5	74. המעסיק שלי מעודד אותי ללמוד ולהתעדכן
1	2	3	4	5	84. במחלקתי מתקיימות הכשרות והרצאות בנושאים מקצועיים, באופן תדיר
1	2	3	4	5	94. בארגון שבו אני עובדת קיימת תרבות של עדכון ידע
1	2	3	4	5	05. המחלקה שלי לא מצטיינת בלמידה מתמשכת
1	2	3	4	5	15. קשה לי להמשיך להתעדכן לבד
1	2	3	4	5	25. בשנה האחרונה קראתי יותר מ 3 מאמרים מדעיים ביוזמתי האישית
1	2	3	4	5	35. בשנה האחרונה השתתפתי מיוזמתי ביותר מ 2 קורסים להעשרת ידע בתחום התמחותי
1	2	3	4	5	45. בשנה האחרונה שמעתי מיוזמתי יותר מ 2 הרצאות מדעיות בתחום ההתמחות שלי

➤ ממצאי המחקר נותחו על ידי החוקרות בתוכנת SPSS גרסה 21.

➤ מבחן α של קרונברך שימש לבדיקת מהימנות פנימית,

➤ מבחן Chi^2 שימש לבדיקת הבדלים בין הקבוצות, ($p \geq 0.005$ נחשב למובהק סטטיסטית).

➤ מבחני שונות בוצעו בכדי לזהות משתנים המשפיעים על למידה מתמשכת.

➤ בבדיקת α של קרונברך לתיאור הכלים נמצאה מהימנות = 0.728.

➤ מבחני T היו משמעותיים סטטיסטית בכל ההיגדים ($p=0.000$).

➤ ממוצע הציון שנתנו עובדים במשרה מלאה, ללמידה מתמשכת היה נמוך יותר מאשר אלה העובדים במשרה חלקית ($p=0.017$).

- 72 נבדקים ענו לשאלון מתוכם 52 (66%) ממרכז רפואי גדול ו 20 (66%) מטיפת חלב.
- גיל ממוצע של המשיבים עומד על 42.08, 87.5% הן נשים, 66.7% הינם ילידי הארץ.
- **67.3% בקרב אחיות בית החולים ו 75% בקרב אחיות הקהילה הינם בעלי קורס על בסיסי 71.2% ו 45.2% (בהתאמה) עובדים משרה מלאה**
- **70% ו 82.7% (בהתאמה) הם בעלי תואר אקדמי**
- **אחוז האחיות בבית החולים הפונה לספריה לעתים רחוקות גבוה יותר מאלה העובדות בקהילה (p=0.03).**

- 91% מבין המשיבים סבורים שהאחריות להתעדכן בתחום עיסוקם היא עליהם
- 94.4% ענו שיש להם כלים להתעדכן בעצמם
- רק 64.8% קראו יותר מ 3 מאמרים ביוזמתם
- 45% מדווחים שנכנסים לספריה המקוונת לעיתים רחוקות בלבד.
- רק 18% נכנסים לעיתים קרובות ואף לא אחד על בסיס קבוע

elibrary

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1.4	1.4	1.4
1	26	36.1	36.1	37.5
2	32	44.4	44.4	81.9
3	13	18.1	18.1	100.0
Total	72	100.0	100.0	

1. אף פעם לא
2. לעיתים רחוקות
3. לעיתים קרובות
4. על בסיס קבוע

ממצאים

בבדיקת הקשר בין ההיגד 'ביחידה שלי מעודדים אותי ללמוד' לבין היגדים אשר בחנו למידה נמצאו קשרים מובהקים רק בין ההיגדים:
היגד 45: **עלי האחריות להתעדכן בתחום העיסוק שלי** ($p=0.000$)
היגד 47: **המעסיק שלי מעודד אותי ללמוד ולהתעדכן** ($p=0.027$)
לא נמצאו קשרים מובהקים נוספים.

בבדיקת הקשר בין ההיגדים אני משתמש בשירותי הספרייה המקוונת לבין היגדים אשר בחנו למידה לא נמצאו כלל קשרים מובהקים בין ההיגדים

לא נמצאו הבדלים בין אחות מוסמכת ללא תואר או אחות בעלת תואר אקדמי, כמו גם קורס על בסיסי למול היגדים אשר בחנו למידה.

ממצאים המשך

נמצא מתאם שלילי מובהק בין **משרה מלאה** לבין ההיגדים:

בשנה אחרונה קראתי יותר מ 3 מאמרים מדעיים **ביוזמתי האישית**
Sig. (2-tailed) .004, Pearson Correlation $-.341^{**}$

בשנה האחרונה השתתפתי **מיוזמתי** ביותר מ 2 קורסים להעשרת ידע בתחום התמחותי
Pearson Correlation $-.304^*$ Sig. (2-tailed) .010

בשנה האחרונה שמעתי **מיוזמתי** יותר מ 2 הרצאות מדעיות בתחום ההתמחות שלי
Sig. (2-tailed) .002 Pearson Correlation $-.355^{**}$

למרות ש 79.2% מבין המשיבים הינם בעלי תואר אקדמי, ולמרות שרוב המשיבים רואים את עצמם כאחראים לעדכון הידע שלהם, לא מצאנו במחקר זה עדות לכך שתואר אקדמי מהווה גורם משפיע משמעותי בעמדות כלפי למידה עצמית מתמשכת. לגבי אחוז משרה: גם במחקרם של Drey, Gould and Allan (2009), עולה שמחויבות ללמידה מתמשכת, קיימת יותר בקרב עובדים במשרה חלקית ופחות בקרב בעלי תואר אקדמי.

בהתייחס לקשר בין תואר אקדמי לבין למידה עצמית מתמשכת ראוי להדגיש שני דברים. במחקר הנוכחי לא בדקנו הבדלים בין בעלי תואר ראשון לבעלי תואר שני מבחינת ההתייחסות ללמידה עצמית מתמשכת.

שנית, ייתכן וקיימים גורמים מתערבים נוספים אשר לא עלו לדיון במחקר זה (כגון שביעות רצון ממקום העבודה, מחויבות ושחיקה) המשפיעים על התייחסות האחיות ללמידה עצמית מתמשכת.

סיכום והמלצות:

מחקר זה בדק כאמור קשרים בין מאפיינים של אחיות בבית חולים ובקהילה לבין עמדותיהן כלפי למידה עצמית מתמשכת.

העובדה שאין הרבה קשרים מובהקים בין קורס על בסיסי, ובין תואר אקדמי ללמידה מתמשכת יש בה כדי לעורר סימני שאלה. ובעיקר אי נוחות.

אין ספק שנדרשים מחקרים נוספים, הן לכיוון הסוגיה של למידה מתמשכת ומקומה בקרב העוסקים בסיעוד, כמו גם השפעת הלימוד האקדמי על המשך תהליך הלמידה עם סיומו של התואר.

מאידך, העובדה שמחקר זה אינו שונה בממצאיו ממחקרים שנעשו לאורך השנים, מחד, והעובדה שאין ולו מחקר אחד הרואה בלמידה מתמשכת, נתיב עשייה מיותר, מעלה תהיה שמא על המורים לסיעוד, מרצים באקדמיה ומנהלי סיעוד להתאחד ולחפש דרכים וגישות נוספות להפיכת העוסקים בסיעוד ללומדים עצמאיים לאורך כל שנות עשייתם המקצועית.

מגבלות המחקר

מספר המשתתפים היה קטן, השאלון המובנה לא תאם את צרכיהם של חלק מהמשתתפים (אנשי הקהילה), היעדר הפרדה בין תואר ראשון לתואר שני ייתכן ומיסך מידע חשוב בתחום הקשרים בין למידה אקדמית ללמידה מתמשכת.

תודה

